

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van geknotte grensboom zogenaamd 'Den Olifant' in Brugge (Assebroek)

Provincie: West-Vlaanderen

Gemeente: Brugge, 21ste afdeling, sectie A

Objectnummer: 4.01/31005/2199.1

-

Dossiernummer: 4.001/31005/128.1

Omschrijving:

Geknotte grensboom zogenaamd 'Den Olifant', Paalbos, Ter Lo, Warande zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel,

11 APR. 2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS

1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen RWO, LNE, MOW en LV

a. Beleidsdomein Ruimtelijke ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

b. Beleidsdomein Leefmilieu, Natuur en Energie

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

Het departement Leefmilieu, Natuur en Energie, Afdeling Land en Bodembescherming Ondergrond, Natuurlijke Rijkdommen bracht op 16 februari 2016 een gunstig advies uit over deze bescherming. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier. De overige agentschappen brachten geen advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

Uit het gecoördineerd advies wordt opgemaakt dat er geen opmerkingen zijn met betrekking tot de aspecten bodembescherming, ondergrond en natuurlijke rijkdommen.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

c. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

d. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet zijn de adviezen gunstig.

2. Advies uitgebracht door de betrokken stad Brugge

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht geen advies uit over deze bescherming. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies gunstig.

3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 22 januari 2016.

De VCOE bracht op 10 maart 2016 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

Als algemene bedenking geeft de commissie mee dat er geen duidelijke samenhang is tussen de verschillende beschermingsvoorstellen, waardoor de aanleiding onduidelijk is. De aanleiding van het beschermingsdossier wordt echter vermeld in de administratieve fiche bij het beschermingsdossier. Voorliggend dossier is een voortzetting van beschermingen uitgaande van het thematisch beschermingspakket van het meest waardevolle houtig erfgoed in Vlaanderen (Agentschap Ruimte & Erfgoed, 2009), waarbij beschermingen als monument werden vooropgesteld. De selectie alsook het beschermingstype worden hierbij dan ook wenselijk aangehouden om coherentie te bewaren. De aanleiding van het dossier wordt aangevuld in het inhoudelijk dossier.

De commissie stelt vast dat er geen volledige relatie is tussen het beschermingsdossier en de (vastgestelde) Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde. Deze inventaris is niet vlakdekkend voorhanden. Een volledige inventarisatiefiche van de geknotte grensbomen is inderdaad nog niet opgemaakt. Enkele geknotte grensbomen in het Paalbos, waaronder 'Den Olifant', komen hiervoor in aanmerking. Samen met de verwerkte gegevens uit voorliggend dossier kan deze fiche worden opgesteld en geactiveerd.

De commissie merkt op dat de onderbouwing van de erfgoedwaarden van de knotboom niet steeds volledig weet te overtuigen en vraagt om de opgesomde erfgoedwaarden verder te motiveren en te onderbouwen. Het klopt dat er tot op heden geen nadere bewijsvoering is aangetoond voor de precieze ligging van de vroegere parochiegrens, noch voor de kapcyclus of het nutsgebruik van de boom. De raadpleging van historisch-cartografische bronnen bracht alvast geen duidelijkheid. Zoals wel vaker het geval is bij markeringsbomen alsook bij fetisjbomen is het moeilijk, zometer onmogelijk om bevestigend, geschreven bronnenmateriaal te vinden. Niettemin staat de boom effectief bij het snijpunt van vier kadastrale percelen en is zijn groeiplaats in de onmiddellijke omgeving van een langwerpige, licht verheven perceel opvallend. Ook het relevante toponiem 'Paallanden' is in de nabije omgeving als straatnaam bewaard. Door het bos lopen nog verschillende onverharde paden die teruggaan op middeleeuwse of vroeg-historische wegen vertrekkend uit of uitgevend op de Brugse Gentpoort en die gesitueerd zijn op hoger gelegen zandige ruggen die hier een tweetal venige depressies, waaronder de Gemene Weiden, omzeilen.

Alles samen zijn er dus zeer sterke aanwijzingen voor een grensaanduiding. Deze vaststellingen weerhielden dit object voor selectie op de lijst met het meest waardevolle houtig erfgoed in Vlaanderen. In de bijdrage van Zwaenepoel A. (2005), expert terzake, wordt dezelfde veronderstelling als markeringsboom aangehaald. In februari 2015, naar aanleiding van de opmaak van het dossier, werd hierover nogmaals teruggekoppeld met A. Zwaenepoel en werd de hypothese staande gehouden. Hiermee is onder meer de aanduiding als grensboom gebaseerd op een *best professional judgement*. Alle aangehaalde argumenten die hierbij ingaan op de selectiecriteria herkenbaarheid, representativiteit, contextwaarde en ensemblewaarde zijn vervat in het inhoudelijk dossier, bij de beschrijving van de erfgoedkenmerken en -elementen. Gezien het ontbreken van ondubbelzinnige bewijsvoering wordt, uit wetenschappelijk principe, in voorwaardelijke zin gesproken. Wat betreft de toetsing aan de zeldzaamheid kan effectief een bredere onderbouwing worden gegeven, zowel naar dikte als naar functie van het houtig erfgoed. De meetgegevens en functionele typologie als markeringsboom en grensboom zullen worden gekaderd binnen de voor Vlaanderen gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde. Een aanvulling wordt gemaakt in het inhoudelijk dossier en in het besluit. Deze aanvulling komt tegelijk tegemoet aan de opmerking dat de wetenschappelijke waarde zeer beperkt omschreven is.

De commissie stelt dat de afbakening van de bescherming in tegenstelling tot enkele overige dossiers niet duidelijk is gemotiveerd. Bij de motivering van de afbakening wordt evenwel gespecificeerd dat de afbakening uitgaat van de kruinstraal van de knotboom en een zone omwille van het ondergrondse wortelstelsel. Hierbij is dus, conform aan voorgaande dossiers, uitgegaan van een kroonprojectie, inclusief een verwachtbare groeimarge. Hierdoor wordt ingeschat dat de voorliggende afbakening afdoende gemotiveerd is.

De commissie merkt op dat het niet duidelijk is op welke manier de esthetische waarde voor het ter bescherming voorgedragen houtig erfgoed werd gewogen. Esthetische waarden worden voor het houtig erfgoed onderkend indien bijzondere groeivormen als gevolg van natuurlijke oorzaken, mooie representatieve groeivormen, kunstsnoeivormen en/ of eventueel uitzonderlijk hoge, dikke of oude bomen worden vastgesteld. Voor de geknotte grensboom is dit expliciet het geval. De zwaar uitgegroeide loten verlenen een apart karakter en omwille van de sterke

horizontale uitbuiging van één werd als het ware een 'slurf' gevormd, waardoor de boom lokaal nog steeds benoemd wordt als 'Den Olifant'. De boom is geen uitzonderlijk mooi of representatief exemplaar, noch een exemplaar met een bijzondere groeivorm als gevolg van natuurlijke oorzaken. De kwalificatie van de esthetische waarde werd daarom toegekend.

De commissie pleit tenslotte voor een consequente werkwijze en afgestemde omschrijving inzake de toelatingsplichtige handelingen.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en/ of het beschermingsbesluit. Het inhoudelijk dossier en/ of het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

inhoudelijk dossier:

- Inleiding: 'De aanleiding van het beschermingsdossier is de voortzetting van beschermingen uitgaande van het thematisch beschermingspakket van het meest waardevolle houtig erfgoed in Vlaanderen (Agentschap Ruimte & Erfgoed, 2009).'
- Beschrijving met inbegrip van erfgoedwaarden en -kenmerken, aanvulling bij tweede, derde en vierde paragraaf: 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Bepantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat er in Vlaanderen een 360-tal markeringsbomen geregistreerd zijn. De meesten daarvan markeren als boom het hoekpunt van een perceel. Slechts een 25-tal objecten markeren effectief een administratieve grens zoals de twee opgaande eiken langs de Frans-Belgische grens in Dranouter (ID: 130512) of de reeds beschermde knoteik in Parike (ID: 130196), die de grens tussen de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen, tot 1963 de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen en Henegouwen (en tussen Vlaanderen en Wallonië) en nu nog tussen de Brakelse deelgemeenten Parike en Everbeek markeert. De knoteik in Assebroek behoort daarmee potentieel tot de voor Vlaanderen zeer zeldzame voorbeelden van een boom of reeks van bomen, bewust aangeplant op een administratieve grens.', 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Bepantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek tot de dikste individuele exemplaren van deze soort in West-Vlaanderen behoort. Enkel in Vichte worden buiten bosverband en in een meer lemige context, enkele zwaardere exemplaren voor deze provincie aangetroffen (ID: 131076). In deze reeds beschermde bomenrij worden exemplaren gemeten tot 286 cm stamomtrek. In de meer lemige provincies Oost-Vlaanderen, Brabant en Limburg worden meerdere dikkere knoteiken aangetroffen, maar ook daar vaak buiten bosverband. De dikste geregistreerde en bewaarde solitaire knoteik in Vlaanderen betreft een exemplaar in Alken (ID: 133177) met een stamomtrek van 477 cm. De knoteik in Assebroek is het dikste geregistreerde exemplaar in bosverband in West-Vlaanderen. Hiermee is het exemplaar zeldzaam en uitzonderlijk omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Bij dergelijke bodemcondities wordt immers een geringere diktegroei geregistreerd ten opzichte van de meer vruchtbare lemige of zandlemige contexten.' en 'Naast het markeren van een parochiegrens werd de boom ook periodiek geknot, logischerwijze in functie van het gebruik als brand- en/of geriefhout.'
- Evaluatie van de erfgoedwaarden, aanvulling bij de wetenschappelijke waarde: 'De geknotte zomereik is zeldzaam omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Het betreft het dikste geregistreerde exemplaar van een knoteik in bosverband in West-Vlaanderen.'
- Evaluatie van de erfgoedwaarden, aanvulling bij de historische waarde: 'De knoteik kan hierdoor beschouwd worden als een voor Vlaanderen zeer zeldzaam voorbeeld van een prekadastrale grensmarkering, in dit geval een administratieve grens tussen de parochie Sint-Kruis en de voormalige parochie Sint-Katarina.'
- Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed:
 - 10° wordt geschrapt
 - 11° 'evenementen' wordt vervangen door 'activiteiten'
 - 12° wordt geschrapt
 - 15° wordt geschrapt

beschermingsbesluit:

- aanvulling en detaillering omschrijving Wetenschappelijke waarde: 'De geknotte zomereik is zeldzaam omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Het betreft het dikste geregistreerde exemplaar van een knoteik in bosverband in West-Vlaanderen.'
- aanvulling en detaillering omschrijving Historische waarde: 'De knoteik kan hierdoor beschouwd worden als een voor Vlaanderen zeer zeldzaam voorbeeld van een prekadastrale

grensmarkering, in dit geval een administratieve grens tussen de parochie Sint-Kruis en de voormalige parochie Sint-Katarina.'

- Art. 2. aanvulling erfgoedelementen en erfgoedkenmerken van het monument, aanvulling bij de tweede, derde, vierde en vijfde paragraaf: 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek potentieel tot de voor Vlaanderen zeer zeldzame voorbeelden behoort van een boom of reeks van bomen, die bewust zijn aangeplant op een administratieve grens.', 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek tot de dikste individuele exemplaren van deze soort in West-Vlaanderen behoort. De knoteik is ook het dikste geregistreerde exemplaar in bosverband in West-Vlaanderen. Hiermee is het exemplaar zeldzaam en uitzonderlijk omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Bij dergelijke bodemcondities wordt immers een geringere diktegroei geregistreerd ten opzichte van de meer vruchtbare lemige of zandlemige contexten.' en 'Naast het markeren van een parochiegrens werd de boom ook periodiek geknot, logischerwijze in functie van het gebruik als brand- en/of geriefhout.'

- Art. 5.

- 10° wordt geschrapt
- 11° 'evenementen' wordt vervangen door 'activiteiten'
- 12° wordt geschrapt
- 15° wordt geschrapt

4. Conclusie

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en/ of het beschermingsbesluit. Het inhoudelijk dossier en/ of het beschermingsbesluit werden als volgt aangepast:

inhoudelijk dossier:

- Inleiding: 'De aanleiding van het beschermingsdossier is de voortzetting van beschermingen uitgaande van het thematisch beschermingspakket van het meest waardevolle houtig erfgoed in Vlaanderen (Agentschap Ruimte & Erfgoed, 2009).'

- Beschrijving met inbegrip van erfgoedwaarden en -kenmerken, aanvulling bij tweede, derde en vierde paragraaf: 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat er in Vlaanderen een 360-tal markeringsbomen geregistreerd zijn. De meesten daarvan markeren als boom het hoekpunt van een perceel. Slechts een 25-tal objecten markeren effectief een administratieve grens zoals de twee opgaande eiken langs de Frans-Belgische grens in Dranouter (ID: 130512) of de reeds beschermde knoteik in Parike (ID: 130196), die de grens tussen de graafschappen Vlaanderen en Henegouwen, tot 1963 de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen en Henegouwen (en tussen Vlaanderen en Wallonië) en nu nog tussen de Brakelse deelgemeenten Parike en Everbeek markeert. De knoteik in Assebroek behoort daarmee potentieel tot de voor Vlaanderen zeer zeldzame voorbeelden van een boom of reeks van bomen, bewust aangeplant op een administratieve grens.', 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek tot de dikste individuele exemplaren van deze soort in West-Vlaanderen behoort. Enkel in Vichte worden buiten bosverband en in een meer lemige context, enkele zwaardere exemplaren voor deze provincie vastgesteld (ID: 131076). In deze reeds beschermde bomenrij worden exemplaren gemeten tot 286 cm stamomtrek. In de meer lemige provincies Oost-Vlaanderen, Brabant en Limburg worden meerdere dikkere knoteiken vastgesteld, maar ook daar vaak buiten bosverband. De dikste geregistreerde en bewaarde solitaire knoteik in Vlaanderen betreft een exemplaar in Alken (ID: 133177) met een stamomtrek van 477 cm. De knoteik in Assebroek is het dikste geregistreerde exemplaar in bosverband in West-Vlaanderen. Hiermee is het exemplaar zeldzaam en uitzonderlijk omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Bij dergelijke bodemcondities wordt immers een geringere diktegroei geregistreerd ten opzichte van de meer vruchtbare lemige of zandlemige contexten.' en 'Naast het markeren van een parochiegrens werd boom ook periodiek geknot, logischerwijze in functie van het gebruik als brand- en/of geriefhout.'

- Evaluatie van de erfgoedwaarden, aanvulling bij de wetenschappelijke waarde: 'De geknotte zomereik is zeldzaam omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Het betreft het dikste geregistreerde exemplaar van een knoteik in bosverband in West-Vlaanderen.'

- Evaluatie van de erfgoedwaarden, aanvulling bij de historische waarde: 'De knoteik kan hierdoor beschouwd worden als een voor Vlaanderen zeer zeldzaam voorbeeld van een

prekadastrale grensmarkering, in dit geval een administratieve grens tussen de parochie Sint-Kruis en de voormalige parochie Sint-Katarina.'

- Toelatingsplichtige handelingen voor het beschermd onroerend goed:
 - 10° wordt geschrapt
 - 11° 'evenementen' wordt vervangen door 'activiteiten'
 - 12° wordt geschrapt
 - 15° wordt geschrapt

beschermingsbesluit:

- aanvulling en detaillering omschrijving Wetenschappelijke waarde: 'De geknotte zomereik is zeldzaam omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Het betreft het dikste geregistreerde exemplaar van een knoteik in bosverband in West-Vlaanderen.'
- aanvulling en detaillering omschrijving Historische waarde: 'De knoteik kan hierdoor beschouwd worden als een voor Vlaanderen zeer zeldzaam voorbeeld van een prekadastrale grensmarkering, in dit geval een administratieve grens tussen de parochie Sint-Kruis en de voormalige parochie Sint-Katarina.'
- Art. 2. aanvulling erfgoedelementen en erfgoedkenmerken van het monument, aanvulling bij de tweede, derde, vierde en vijfde paragraaf: 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek potentieel tot de voor Vlaanderen zeer zeldzame voorbeelden behoort van een boom of reeks van bomen, die bewust zijn aangeplant op een administratieve grens.', 'Op basis van de gekende gegevens uit de Inventaris Houtige Beplantingen met Erfgoedwaarde blijkt dat de knoteik in Assebroek tot de dikste individuele exemplaren van deze soort in West-Vlaanderen behoort. De knoteik is ook het dikste geregistreerde exemplaar in bosverband in West-Vlaanderen. Hiermee is het exemplaar zeldzaam en uitzonderlijk omwille van zijn omvang, zeker gezien de groeiplaats in een eerder zandige context. Bij dergelijke bodemcondities wordt immers een geringere diktegroei geregistreerd ten opzichte van de meer vruchtbare lemige of zandlemige contexten.' en 'Naast het markeren van een parochiegrens werd de boom ook periodiek geknot, logischerwijze in functie van het gebruik als brand- en/of geriefhout.'
- Art. 5.
 - 10° wordt geschrapt
 - 11° 'evenementen' wordt vervangen door 'activiteiten'
 - 12° wordt geschrapt
 - 15° wordt geschrapt